

N:o 6.

Af friherre **Klingspor**, om tillägg till § 15 mom. 2 i folkskolestadgan.

Utgående från den uppfattningen, att svenska folkets uppfostran till dugliga och arbetsamma medborgare i högsta grad är beroende på den grund, som lägges hos det yngre släktet, och att de på den senare tiden allt högre framförda klagomålen öfver huru de förr så fasta banden mellan hemmet och barnen försvagats, samt att kärleken till *arbetet*, hvarpå dock ett folks lifskraft i hög grad är beroende, utbyttts emot en ohemul fordran på samhället att utan egen insats af arbetsflit och yrkesduglighet ändock erhålla sitt lufs nödtorft, manar mig att i likhet med så många andra söka att i sättet för folkskolans funktionerande finna ett härtill medverkande grundfel.

I motsats mot de åsigter, som från framstående håll göras, hvilka vilja ännu mera utveckla folkskolan och pålägga respektive lärare den hufvudsakliga bördan af barnens uppfostran, anser jag denna väg *ytterst farlig* och som en betänklif missrigtning af folkskolans verkliga uppgift. Folkskolan har en fullständigt olikartad uppgift emot hvad som afses med de högre läroverken och tager *endast skada* af att på något sätt skola efterlikna dem.

Kursernas storlek är här af mycket underordnad betydelse och måste hållas så låga, att mängden af barn kunna utan allt för stor svårighet tillägna sig dem inom beräknad tid och utan intrång på öfriga uppfostringsvilkor så ur sanitär som social synpunkt. Ett visst kunskapsmått kan här knappast sättas som ett skolans *mål*, utan snarare som ett mycket önsk-

värddt medel för att jemte höjandet af det sedliga medvetandet gifva barnet större möjlighet att i det praktiska lifvet finna ett ärligt förvärf.

Landsbygden representerar det största invånareantalet och de flesta folkskolor, hvarför folkskolans insats i barnens uppfostran på landet måste vara bestämmande för lagstiftningen inom detta område, hvarjemte äfven de mycket olikartade förhållanden, som förefinnas i olika delar af vårt vidsträckta land, framtvinga, att bestämmelserna blott hållas i största allmän-giltighet, öfverlemnande mängden af detaljer åt respektive skoldistrikt och kommuner.

Folkskolans alumner utgå som regel i jordbrukets eller de praktiska yrkenas tjänst, och en erkänd sanning torde vara, att den, som skall blifva en duglig arbetare, måste börja tidigt för att öfva blick och omdöme, och att den erforderliga graden af fasthet, kraft, uthållighet och arbetsförstånd sällan vinnes, om ej *barnet* redan tidigt vänjes vid att göra *den* nytta, som står i rimligt förhållande till kroppskrafter och ålder.

Det lyckligaste förhållandet för såväl barnen som hemmet och dess gemensamma förhållande till skolan anser jag vara, der *hvarannandagsläsning* (såsom oftast på landet) är *regel samt lästiden 5 timmar, t. ex. mellan 8 f. m. till 1 e. m., med vanlig 10 minuters rast emellan hvarje timme samt kl. 11 f. m. ett något längre uppehåll.*

Vid en sådan anordning uppstår nära samverkan mellan hem och skola; utaf veckans 6 arbetsdagar tager skolan blott 3 halfva dagar, hvarigenom således 9 halfva dagar användas till vederqvickelse i det fria eller uppfriskande kroppsarbeten. Folkskolestadgan hindrar dock anordnandet af dylik förmiddagsläsning, och tillåter jag mig, innan jag formulerar mitt yrkande om ändring i detta fall, att anföra några viktigare synpunkter härvid.

1. Skolan tillgodoser — och kan till följd af arten och beskaffenheten af sin verksamhet endast tillgodose — *en sida af barnets uppfostran, den intellektuella genom bibringande af vissa insigter och formella färdigheter.*

2. Utbildningen af barnets praktiska anlag deremot icke allenast underlåter skolan att befatta sig med; hon beröfvar äfven väsentligen, genom en oklok anordning af det dagliga skolarbetet, barnet tillfälle och möjlighet till en dylik utbildning. I de folkskolor, der skolarbetet är förlagdt delvis till för- och delvis till eftermiddagen — och sådant är förhållandet på de ojemförligt flesta ställen — blifva de dagliga ledigheterna från det egentliga skolarbetet så splittrade, att deraf nödvändigtvis följer, att dessa ledigheter blifva helt och hållet prisgifna åt barnet att efter godt-
Skolan tillgodoser blott en sida af barnets utveckling.
De praktiska anlagen försummas och — hvad värre är — blifva genom den på för- och eftermiddagen delade läsningen så godt som beröfvade allt tillfälle till användning.

finnande använda och följaktligen blifva utan all betydelse för den praktiska utbildningen. Utan att hafva något bestämdt mål för sin naturliga, inboende verksamhetsdrift och utan äldres ledning och tillsyn, rigta barnen sitt verksamhetsbegär på hvad som för tillfället ligger närmast till hands. När de dertill hafva de yppersta tillfällen att i obunden frihet flocka sig tillsammans, så är det lätt att föreställa sig följderna af ett dylikt de dagliga skolledigheternas vagabondlif.

3. De här af uppkommande skadorna äro emellertid icke endast negativa, i det att barnets praktiska anlag försummas under en period, då barnen kanske äro som mest bildbara, de äro äfven direkta och positiva genom de sedligt ofördelaktiga inflytelserna af nyssnämnda vagabondlif.

4. Då samhället genom lagstiftning och hvarjehanda anordningar tagit den allmänna barnuppfostran i sin hand samt föräldrar och barn äro skyldiga att ställa sig här åsyftade lagar till efterlefnad, synes det vara ej blott en oafvislig pligt emot dem, som det här närmast gäller, det upp- växande släktet, utan ock ligga i statens eget välförstådda intresse att inrätta den allmänna skolundervisningen så, att skolungdomen å ena sidan kan draga största möjliga nytta af sina läro- och skolår och å andra sidan vara i möjligaste mån skyddad mot skadliga inflytelser, för så vidt nemligen ett dylikt skydd är betingadt af åtgärder från det allmännas sida.

5. Genom att koncentrera det egentliga skolarbetet, som tillgodoser den ena sidan af barnets utveckling, till dagens ena hälft — till tiden före middagsmålet — skulle förenämnda olägenheter i väsentlig mån blifva undanröjda och tid vinnas för tillgodoseende af den andra sidan af barnets utveckling, nemligen den praktiska. Barnen fingo derigenom tillfälle att dagligen i hemmen syssla med och öfva sig i sådana arbeten och bestyr af mera handgripligt-praktisk natur, för hvilka de redan vid en ganska tidig ålder hafva både lust och förmåga. Detta ej allenast tillmötesgår hvarje sundt och normalt utrustadt barns naturliga verksamhetsbegär och kraf på sysselsättning af antydde art, utan derigenom förmedlas ock en sinnets och anlagens praktiska rigtning, som knappt kan för högt uppskattas.

6. Genom en dylik anordning af det dagliga skolarbetet blefve tillika barnen mera skyddade mot faran af de sedligt skadliga följderna af förutnämnda vagabondlif, som den på för- och eftermiddagen delade lärotiden helt naturligt medför, i det att genom förmiddagsläsningen tillfällena till ett sådant lif i högst väsentlig mån beröfvades barnen.

Vagabonderi,
en följd af den
på för- och
eftermiddags-
gen delade läs-
ningen.

Samhällets
pligt att ge-
nom lagstift-
ning och
lämpliga an-
ordningar gö-
ra det möjligt
för det upp-
växande släg-
tet att på bästa
sätt använda
tiden.

Den s. k. för-
middagsläs-
ningen öppnar
tillfälle för
barnen att få
öfva och ut-
veckla sina
praktiska an-
lag.

Genom för-
middagsläs-
ning äro bar-
nen mera
tryggade mot
sedligt skad-
liga inflytel-
ser.

Vanliga inkast.

1. *Förmiddagsundervisningen är hygieniskt förkastlig.*

Vederlägg-
ning af van-
liga inkast.

Detta påstående, som grundar sig på den origtiga föreställningen om förmiddagsläsningen såsom liktydig med "fem timmars kontinuerligt tankearbete", har erfarenheten visat vara en ren doktrin. I hufvudstadens folkskolor har i mer än 30 år förmiddagsläsning varit tillämpad, men några hygieniska olägenheter deraf hafva ej försports, trots det att den årliga lästiden der är längre än i landets öfriga folkskolor. Detta förklaras helt naturligt af den omvexling genom sina många olikartade öfningar skolarbetet erbjuder i förening med iakttagandet af de kortare fristunder för vederqvickelse och rekreation, som äro föreskrifna efter de fyra första läro-timmarne. Ville man härtill foga en något längre frukostrast, t. ex. på $\frac{1}{2}$ timme, så torde i förhållandet emellan arbete och hvila under skoltimmarne vara väl sörjt för förebyggandet af öfveranstängning, hvilken i öfrigt vid den vanligast förekommande hvarannandagsläsningen ju alls icke kan sättas i fråga.

2. *Tillfällena till vagabonderi blefve genom förmiddagsläsningen ökade i stället för minskade, då ju barnen finge hela eftermiddagen ledig.*

Vederlägg-
ning af inkast.

Erfarenheten vederlägger äfven detta påstående. Vid den på för- och eftermiddagen delade läsningen är det genom barnens medhafda matsäckar sörjdt för att de kunna uteblifva från hemmet hela dagen; deraf frestelsen till vagabondlif. Vid förmiddagsläsningen åter får barnet, utom den frukost, som ätes före gåendet till skolan på morgonen, åtnöja sig med smörgåsar såsom mellanmål, och när skolarbetet på middagen slutat, drifvas de att genast begifva sig hem för att erhålla sitt egentliga middagsmål. Det flockvisa kringdrifvandet på landsvägarne få de ej tid att tänka på eller befatta sig med, och väl hemkomna äro de i föräldrarnes hand.

I det förstnämnda fallet inställer sig lätt frestelsen att betrakta hemmet som ett ställe, der det erhålles logis och kost; i det sistnämnda fallet åter är möjligheten långt större att barnen växa mera fast vid den husliga hården och lära sig att älska hemmet genom att få efter måttet af sina krafter deltaga i de sysslor och arbeten, som der erbjudas sig. Undantagsförhållanden ändra ej regeln i detta fall.

Från skolans och undervisningens synpunkt medför äfven förmiddagsläsningen fördelar.

1. På de orter, der förmiddagsläsning blifvit införd, har inträdt en i Jemnare skolgång.
ögonen fallande och högst anmärkningsvärd förbättring af skolgången (se folkskoleinspektörernas berättelser för senaste femårsperioden, samt för näst-föregående femårsperiod — Skara stift — Belfrage-afdelningen: lärotider, samt Vesterås stift — inspektör Sundström — afdelningen: lärotider!)

2. Men förbättring i skolgången har väsendtligt influerat på undervisningens resultat (se nyss anförda inspektörsberättelser, samt ett anförande af rektorn vid prins Gustafs folkskola i Upsala, hofpredikanten Örtengren vid 7:de nordiska skolmötet i Stockholm 1895). Bättre resultat af undervisninga.

3. Undervisningen vinner på att läraren dagligen erhåller litet samlad tid till nödiga förberedelser för lektionerna och till utförande af en del skolarbeten som icke lämpligen kunna ske i skolan, såsom det mycket tidsödande rättandet af skrifböcker med mera dylikt. Möjliggörandet af kvalitativt bättre undervisning.

Med ett allmännare införande i folkskolorna af en förändrad anordning af de dagliga lärotiderna i syfte att koncentrera skolarbetet till tiden före middagsmålet skall otvifvelaktigt följa ett större möjliggörande, än som under nuvarande förhållanden är medgifvet, af en bättre och allsidigare samt mera harmonisk och praktisk utveckling af skolungdomen.

Riksdagsmannen i Andra Kammaren herr Anders Svensson i Bossgården har senast i en motion, n:o 53, af den 24 januari 1890, framlagt denna fråga och Andra Kammaren har äfven ställt sig sympatiskt härför. Frågans undanskjutande i Första Kammaren torde i hufvudsak berott på, att dess kärnpunkt der ej nog kraftigt framhållits.

I den förhoppning att tiden nu hunnit bringa denna fråga till full mognad för en välvillig behandling, får jag, i likhet med förutnämde motionär, samt med hänvisning till såväl hans, som min här ofvan lemnade motivering, vördsamt föreslå:

att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla att till 2 mom. af 15 § i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga angående folkundervisningen i riket, gifven Stockholms slott den 20 januari 1882, måtte göras följande tillägg:

Såvida ej skoloråd och församlingen i samråd med inspektören finna det fördelaktigare att anordna under-

visningen som förmiddagsläsning, i hvilket fall skolarbetet ej må utsträckas, i småskola öfver 4 och i folkskola öfver 5 timmar dagligen samt med iakttagande i öfrigt af föreskrifna kortare afbrott mellan två på hvarandra följande lärotimmar, en ledighet af minst 20 minuter må lemnas efter de 2 eller 3 första lärotimmarna.

Stockholm den 25 januari 1897.

Carl Klingspor.

Ledamot af Riksdagens Första Kammare.
